

HØJESTERETS DOM

afsagt tirsdag den 18. juni 2013

Sag 52/2013

(2. afdeling)

Rigsadvokaten

mod

T

(advokat Niels Fjeldberg, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Holstebro den 8. december 2011 og af Vestre Landsrets 9. afdeling den 7. september 2012.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Jytte Scharling, Niels Grubbe, Jon Stokholm, Hanne Schmidt og Kurt Rasmussen.

Påstande

Dommen er anket af T med påstand om frifindelse.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse.

Anbringender

T har navnlig gjort gældende, at anholdelsen af ham var ulovlig, idet betingelserne i retsplejelovens § 755 ikke var opfyldt, og idet anholdelsen blev gennemført på en måde, der ikke var tilstrækkelig skånsom, herunder ved krav om anvendelse af sikkerhedssele ved transporten til politistationen. Han var derfor berettiget til at modsætte sig anholdelsen, jf. straffelovens §§ 13 og 14 – eller principperne heri. Dette gælder uanset bedømmelsen af hændelsesforløbet i forbindelse med anholdelsen, og der er derfor ikke tale om overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, eller § 291, stk. 1, idet han var berettiget til at yde modstand, og herunder at sætte sine fødder mod førersædet på patruljebilen.

Det gøres subsidiært gældende, at der ikke kan dømmes for overtrædelse af straffelovens § 291, stk. 1, idet byrettens og landsretten dom må forstås på den måde, at der var forsæt til handlingen, mens skaden indtraf som en uagtsom følge.

Anklagemyndigheden har navnlig gjort gældende, at anholdelsen af T ligger inden for rammerne af retsplejelovens § 755. Der kan efter denne bestemmelse foretages anholdelse i bødesager. Dette gælder bl.a., når det må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold eller for at sikre en mistænks foreløbige tilstedeværelse. Det fremgår af forarbejderne, at kriminalitetskravet for en anholdelse er lavt, og at dette bl.a. er begrundet med, at der ikke skal fastsættes for snævre rammer for politiets arbejde. Konkret var det påkrævet at foretage anholdelsen som følge af Ts adfærd, hans stilling til sigtelsen, samt for at sikre retsforfølgningen. Der har ikke været tale om et uforholdsmæssigt indgreb, jf. § 755, stk. 4.

Hvis Højesteret finder, at der ikke har været tilstrækkeligt grundlag for anholdelsen, kan der alligevel straffes for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, idet bestemmelsen i stk. 3 ikke som stk. 1 angiver, at den strafbare hindring af tjenesten skal angå en lovlig tjenestehandling, og da den tjenestehandling, der blev lagt hindringer for, ikke var klart ulovhjemlet.

Der kan ikke ske frifindelse for overtrædelse af straffelovens § 291, stk. 1, da tingsbeskadigelsen ikke er sket som en umiddelbar reaktion på anholdelsen, og da der er tale om en ikke ubetydelig skade. Der kan heller ikke ske frifindelse under henvisning til manglende forsæt, idet byrettens præmisser ud fra en naturlig sproglig forståelse må opfattes som udtryk for, at skaden er tilregnet T som forsætlig.

Retsgrundlaget

Retsplejelovens § 755, stk. 1, og 4, har følgende ordlyd:

”Politiet kan anholde en person, der med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, såfremt anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre.

...

Stk. 4. Anholdelse må ikke foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb.”

Bestemmelsen fik denne formulering ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 om ændring af retsplejeloven mv. I betænkning nr. 728 fra 1974, der ligger til grund for lovforslaget, side 58 ff., hedder det bl.a.:

”III. Udvalgets overvejelser.

...

B. Betingelserne for at iværksætte anholdelse.

...

Udvalget har overvejet, om man – ligesom i Norge – bør knytte varetægtsbetingelserne allerede til anholdelsen, således at den efterfølgende retlige kontrol ved varetægts etablering består i en prøvelse af, om betingelserne for anholdelse var til stede, og om der fortsat er grundlag for frihedsberøvelse. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at betingelserne for anholdelse – ligesom i gældende dansk ret og i de fleste fremmede retsforfatninger – bør udformes på en anden og mere smidig måde end varetægtsbetingelserne. En anholdelse må ofte udføres uden væsentlig forudgående undersøgelse og mulighed for overvejelse. Hvis politiets arbejde ikke skal blive hemmet i urimeligt omfang, må lovens betingelser for iværksættelse af anholdelse ikke udformes for snævert. Inden retten træffer sin afgørelse af, om varetægt skal iværksættes eller ej, er der derimod som regel mulighed for at tilvejebringe mere fyldige oplysninger om sagen og om sigtedes person. Derfor kan varetægtsbetingelserne til sikring af borgernes retsbeskyttelse udformes snævrere og mere detaljerede end anholdelsesreglerne.

I nogle fremmede retsforfatninger, f. eks. Tyskland, findes ret udførlige betingelser for iværksættelse af anholdelse. I Sverige er politiets og anklagemyndighedens beføjelse til at iværksætte ”gripandet” og ”anhållandet” derimod ikke afgrænset ved skarpe kriterier.

Udvalget er af den opfattelse, at selv om anholdelsesreglerne bl.a. har til formål at beskytte borgerne mod uberettigede og urimelige anholdelser, bør de under hensyn til, at anholdelsen er en kortvarig og midlertidig frihedsberøvelse, der ofte må iværksættes omgående af politiet uden grundigere undersøgelser og overvejelser, udformes som enkle og ret rummelige regler. Det bør bl.a. ikke opstilles som en betingelse for iværksættelse af anholdelse, at den lovovertrædelse, som mistanken angår, er belagt med en strafferamme af en bestemt størrelse. Også ved forseelser, for hvilke der kun er hjemlet bødestraf, kan anholdelse være påkrævet for at forhindre fortsatte lovovertrædelser og for at fastslå identiteten.

På den anden side er det indlysende, at politiet ikke bør kunne anholde enhver person, der mistænkes for en bagatelforseelse, eller foretage anholdelse, hvor der ikke er noget reelt behov herfor. Et sådant behov foreligger langt fra i alle tilfælde, hvor politiet står over for en mistænkt person. For det første må mistanken vedrøre et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale. For det andet vil behovet kun foreligge, når anholdelsen er påkrævet for at forhindre yderligere strafbart forhold, for at sikre den mistænkte foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre. Udvalget har derfor i sit lovudkast udformet betingelserne for politiets adgang til at foretage anhol-

delse i overensstemmelse hermed. Ved lovovertrædelser, der er undergivet betinget offentlig påtale, kan anholdelse foretages af politiet, hvis dette skridt er uopsætteligt, jfr. retsplejelovens § 722, stk. 2.

Udvalget har overvejet, om den bestående adgang for politiet til at foretage anholdelse af enhver person, der gribes på fersk gerning, bør bevares. Ved overtrædelser af en vis grovhed, f. eks. et indbrudstyveri, føles anholdelse af en gerningsmand, der antræffes på fersk gerning, som en selvfølgelighed. Dette beror imidlertid ikke blot på retshåndhævelsesgrunde, men også på hensynet til at forhindre yderligere strafbare forhold, at hindre den pågældendes samkvem med andre eller at sikre hans foreløbige tilstedeværelse. Udvalget finder det derfor ikke nødvendigt, at der udformes en særregel om anholdelse af personer, der gribes på fersk gerning.

Derimod finder udvalget, at det er påkrævet, at der i lovteksten gives tydeligt udtryk for, at politiet i alle tilfælde inden anholdelsen skal foretage en afvejning af på den ene side det ønskelige i foreløbigt at sikre sig den anholdtes person og på den anden side indgrebets omfang i forhold til arten af det forhold, den pågældende mistænkes for, og omstændighederne i øvrigt. Udvalget foreslår derfor, at der i loven opstilles en retlig standard, hvorefter anholdelse aldrig må foretages, hvis frihedsberøvelse efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt ville være et uforholdsmæssigt indgreb. En sådan generel regel, der giver udtryk for lovgiverens intention, og som svarer til bestemmelsen i § 228, stk. 2, i den norske lov om rettergangsmåten i straffesaker, og til udvalgets forslag vedr. fængsling, jfr. foran side 25, vil have betydning ved at tvinge den pågældende polititjenestemand til altid at foretage en afvejning, før han iværksætter en anholdelse. Reglen vil få sit nærmere indhold fastlagt gennem undervisningen på politiskolen, det praktiske politiarbejde under overordnede tilsyn og gennem den efterfølgende retlige vurdering af, om anholdelsen var berettiget.

Det fremgår af det anførte, at borgernes retssikkerhed efter udvalgets opfattelse ikke i første række bør søges beskyttet ved udformningen af snævre anholdelsesbetingelser. Den bør snarere sikres ved en opretholdelse af politiets faglige og etiske standard og ved den efterfølgende retlige kontrol med, om betingelserne for anholdelse var til stede, og om der er grundlag for at yde erstatning for uberettiget anholdelse. Det må herved også tages i betragtning, at borgernes risiko for og pligt til at lade sig underkaste en kortvarig frihedsberøvelse er et nødvendigt modstykke til det samfundsmæssige gode for borgerne, der består i, at de opnår beskyttelse mod lovovertrædelser.”

Højesterets begrundelse og resultat

T blev under kørsel i en dansk indregistreret personbil den 27. september 2011 kl. 13.55 standset af politiet og sigtet for overtrædelse af færdselslovens § 80, stk. 1, ved at have ført motorkøretøj uden at anvende sikkerhedssele. Kl. 14.15 blev han anholdt for dette forhold, og han satte sig efter anmodning ind på politibilens bagsæde. Den politiassistent, der foretog anholdelsen, var alene, og han tilkaldte en patruljevogn med henblik på transport af T til politistationen. Patruljevognen ankom kl. 14.25, og T satte sig efter anmodning ind på vognens bagsæde, men nægtede af helbredsmæssige grunde at tage sikkerhedssele på. Politiet fastholdt

kravet om, at han skulle tage sikkerhedssele på, og der opstod tumult, der endte med, at T fik håndjern på. Som følge af dette forløb blev han endvidere sigtet for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, ved at have modsat sig anholdelsen og for overtrædelse af straffelovens § 291, stk. 1, ved at have voldt skade på førersædet i politibilen. T blev herefter transporteret til politistationen, hvor han blev afhørt og fik forkyndt indkaldelse til retsmøde i sagen. Han blev løsladt kl. 16.36.

T blev i landsretten frifundet for overtrædelse af færdselsloven, idet anklagemyndigheden – efter at have modtaget en lægeattest af 15. november 2011, hvorefter T ikke er i stand til at bruge sikkerhedssele – ændrede tiltalen til at vedrøre overtrædelse af bekendtgørelse nr. 324 af 7. april 2006 om brug af sikkerhedsseler mv. § 2, stk. 1, 2. pkt., hvorefter lægeattesten skal medbringes under kørslen og på forlangende vises til politiet. Landsretten udtalte, at det ved politiassistent As forklaring var bevist, at T ved politiets henvendelse til ham sagde, at han ikke havde medbragt en lægeerklæring om fritagelse for at benytte sikkerhedssele. Ændringen af tiltalen for landsretten fandtes imidlertid ikke omfattet af anklagemyndighedens adgang til at berigtige anklageskriftet, jf. retsplejelovens § 917, stk. 1, jf. § 836.

Landsretten fandt T skyldig i overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, da det var bevist, at han modsatte sig anholdelsen ved at fægte med armene og stemme imod. Landsretten udtalte herved, at der ikke var grundlag for at fastslå, at anholdelsen var et uforholdsmæssigt indgreb, jf. retsplejelovens § 755, stk. 4. T blev endvidere af de grunde, som byretten havde anført, fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 291, stk. 1. Byretten havde anført, at T i forbindelse med anholdelsen stemte fødderne mod førersædet i politibilen ”med den forventelige følge, at sædet blev skubbet skævt”.

For Højesteret angår sagen, om betingelserne for at anholde T var opfyldt, og om han kan dømmes for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, og § 291, stk. 1.

Tre dommere – Jytte Scharling, Hanne Schmidt og Kurt Rasmussen – udtaler:

Byretten har udtalt, at forklaringerne afgivet af politiassistenterne A og B er lagt til grund ved sagens afgørelse, og landsretten har efter vores opfattelse tiltrådt dette.

Vedrørende anholdelsen har politiassistent A forklaret bl.a., at T først oplyste, at han ikke behøvede at køre med sele, at han ikke havde lægeerklæringen med, at erklæringen var på tysk, og det kunne politiassistenten ikke forstå, og at han ikke havde pligt til at medbringe lægeerklæringen i Danmark, når han boede i Tyskland. Herefter bestred han, at han havde kørt uden sele. Politiassistenten har endvidere forklaret, at han havde kontakt til vagtcentralen. Situationen kørte lidt op, og anholdelsen skete, fordi T skulle ind på stationen og betale en bøde, fordi situationen var uafklaret, og af hensyn til politiassistentens sikkerhed.

Vi finder på denne baggrund, at anholdelsen var berettiget, jf. retsplejelovens § 755, stk. 1, og herunder måtte anses for påkrævet for at sikre Ts foreløbige tilstedeværelse for at få afklaret hans stilling til sigtelsen og få nærmere oplysninger om den lægeerklæring, som han påberåbte sig. Vi lægger herved også vægt på, at situationen, der opstod under standsning på en landevej, var ”kørt lidt op”, og at T havde bopæl i Tyskland. Det måtte derfor forventes at være usikkert, om disse oplysninger kunne fås på anden måde. Det tilføjes, at det i en situation som den foreliggende ikke kan begrunde en anholdelse, at sigtede på politistationen skal betale en bøde.

Vi finder endvidere ligesom landsretten, at anholdelsen, der havde en varighed af to timer og 21 minutter, efter sagens art eller omstændighederne i øvrigt ikke var et uforholdsmæssigt indgreb, jf. retsplejelovens § 755, stk. 4.

Da anholdelsen af T efter vores opfattelse således var lovlig, finder vi, at der ikke er grundlag for at tage frifindelsespåstanden med hensyn til overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, til følge. Det, som T har anført om nødværge mv., kan ikke føre til et andet resultat.

T var herefter heller ikke berettiget til at yde modstand mod anholdelsen ved at stemme benene mod politibilens førersæde og skal ikke af denne grund frifindes for hærværk efter straffelovens § 291, stk. 1. Vi finder endvidere, at byrettens og landsrettens formulering, hvorefter tiltalte stemte ”fødderne mod førersædet med den forventelige følge, at sædet blev skubbet skævt”, må forstås således, at det er fundet godtgjort, at T havde forsæt til at ødelægge eller beskadige sædet. Vi finder derfor heller ikke, at der er grundlag for at tage frifindelsespåstanden i dette forhold til følge.

Vi stemmer herefter for at stadfæste dommen.

Dommerne Niels Grubbe og Jon Stokholm udtaler:

Vi er enige med flertallet i gengivelsen af politiassistent As forklaring og i, at denne forklaring af både byret og landsret er lagt til grund ved sagens afgørelse.

Således som sagen foreligger, skete anholdelsen af T, fordi den ansås for påkrævet for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse, jf. retsplejelovens § 755, stk. 1. Det forhold, at det kan være hensigtsmæssigt at indbringe en sigtet til afhøring for at afklare hans stilling til sigtelsen og det nærmere indhold af hans eventuelle indsigelser, opfylder efter vores opfattelse ikke denne indikation for anholdelse. Det kan således efter vores opfattelse ikke begrunde anholdelsen, at politiet ønskede at få afklaret Ts stilling til sigtelsen og få nærmere oplysninger om lægeerklæringen. T havde identificeret sig ved sit kørekort, og det forhold, at han havde bopæl i Tyskland, kan efter vores opfattelse heller ikke indebære, at det var ”påkrævet ... at sikre hans foreløbige tilstedeværelse.” Forud for anholdelsen kl. 14.15 var situationen ”kørt lidt op”, men alene i form af verbale uoverensstemmelser, og den fysiske tumult opstod først efter anholdelsen i forbindelse med flytningen af ham til den senere ankomne patruljevogn med henblik på transport til politistationen. Sådanne verbale uoverensstemmelser kan efter vores opfattelse heller ikke begrunde en anholdelse. Efter vores opfattelse kan heller ikke en samlet vurdering af de nævnte forhold medføre, at anholdelse var påkrævet.

Vi finder derfor, at anholdelsen af T ikke opfyldte betingelserne i retsplejelovens § 755, stk. 1, og derfor var ulovlig.

Vi finder, at det – ligesom efter straffelovens § 119, stk. 1 – er en betingelse for straf efter straffelovens § 119, stk. 3, at hindringerne angår en lovlig tjenestehandling, og stemmer herefter for at frifinde T for overtrædelse af denne bestemmelse.

Den beskadigelse af patruljebilens førersæde, der skete, da T modsatte sig at få sikkerhedssele på, har efter vores opfattelse en sådan sammenhæng med hans modstand mod den ulovlige anholdelse, at den er en del af denne. Med denne begrundelse stemmer vi for at frifinde T for overtrædelse af straffelovens § 291, stk. 1, og for erstatningskravet.

Der afsiges dom efter stemmeflertallet, således at landsrettens dom stadfæstes.

Efter sagens karakter skal statskassen betale sagens omkostninger for Højesteret.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.